

Tečaj III. V četrtek 12. grudna (decembra) 1850. **List 50.**

Na pokopališču.

Sonce že poslednje lije
Zarke smertno čez polje,
Čudno, tesno žila bije,
Zal posili mi sercé.
Hodim po mertvaškej njivi,
Premišlujem kaj smo živi:
Umna stvar, — ki sperstení.

Nič ne uteče smertnej sili,
Nje ne vbrani kup srebrá,
Vsi, ki so pred nami bili,
Vse že černa zemlja imá.
Tu počiva oče, mati,
Tam prijatelj, sestre, brati
Ni jih več kot pest prahú.

Kot za listom list odpade,
Kader veter zašumí,
Tako stare smert i mlade
Brez razložka pokosí. —
Človek! sanj je žitje tvoje,
Vedno odperta so na dvoje
Vrata v uni — boljši svet.

Balant Janežič,
petošolec v Celovcu.

Nasledki igranja za denar.

Povest.

Vladimir je bil prav priden učenec, zmiraj se je dobro učil in lepo obnašal. Ko vikše šole nastopi, ga tri zreli tovarši — kvartopérci — tako dolgo k igri za denar vabijo, da ga premamijo. Dolge se jim je branil, zakaj čversto so se bile v njegovem spominu vkorenili besede, ktere so mu bili mila mati o odhanjanju iz doma solznih oči na serce položili, rekoč:

„Zlati moj sin! imej vedno Boga pred očmi; dobro se uči in lepo se zaderži, da bomo od tebe le dobre glase dobivali; varuj se slabih tovaršev; varuj se zlasti iger za denar, ki so že toliko mladenčev v nesrečo pripravile!“ — Ali njegovi tovarši, ki so pri njem denarje čutili, so se mu znali tako sladkati, da materno svarjenje v nemar pusti, in kvarte v roke vzame. Posebno pa so ga bile premotile tovaršev golljufive besede: Morebiti pa da imaš srečo v igrah; vsaj poskusi, če je nimaš, saj lahko nehaš.

Vladimir začne, potem ko mu pokažejo, kako ta reč gre, kvarte metati, in — dobiva. „Poglejte ga, pravijo, koliko srečo ima; pa se je vstavljaj!“ Lahko je imel srečo, ker so mu po stari, Vladimirju neznaní slepariji takih malopridnežev od kraja nalašč dobivati dali, da se je bolj omersil, in do igranja večje veselje dobil. Ali drugi pot so si skrivna znamenja dajali in zapeljanega Vladimirja do subega opeharili. Vse denarje je zgubil.

Namesto da bi bila ta nesreča Vladimirja spame-tovala, je še bolj po igri hrepenil, nadjaje se, da bo- de svoje denarje sopet nazaj dobil. Ali še več zgu- bi. Začne denarje na pósito jemati, in ne neha kvar- tati. Toda le zgubiva, in se nazadnje tako v dolgo- ve zakoplje, da se v mestu več pokazati ne sme.

Kaj mu je storiti? Zapusti mesto in ubeži na kmete. Tukaj je vtegnil svoj stan preišljevatí. Sto in sto naklepov mu je na misel prišlo, kako si iz ne- sreče pomagati. Da bi pač njegov izgled vse mla- denče svaril, ko se mislijo igrati lotiti.

Neko noč je bil v kmetiški kerčmi. V kerčmo pride tudi popotnik, kteremu kerčmar spavnico zraven Vladimirjeve odkáže. Vladimir je slišal ptujca zve- čer denarje šteti. V toliki sili se polakne teh denar-jev. Misli si: „Oče ti denarjev, za ktere si jim pisal, ne bodo poslali, ker si od njih ne davno precej ve- liko dobil; v mesto se ne smeš več prikazati; igrati tudi več ne moreš. Kaj, ko bi ti denarje tega ptujca imel? ali bi si ne pomogel na enkrat? Ali krasti — tat biti —; pa saj ne bôdem prvi, ne zadnji.“

S to nesrečno mislijo se skoraj vso noč pečá, in sklene nazadnje, na ptujca v hosti oprezovati, tēr mu denarje otéti, to je po sili vzeti.

Z belim dnevom vstane drugi dan ptujec in se odpravi v mesto. Učenec ga po krajšem potu preteče, v lesu preží, plane nad-nj, in mu hoče denarje vzeti. Ker se pa ptujec brani, in se učenec bojí, da bi ga mož celó premagal, ni Vladimir več človek, — in ptujec se ne more kmalo več med žive šteti; zakaj Vladimir je imel oster nož seboj.

Naglo vzame zdaj Vladimir ptujčevo torbo, in misli denarje iz nje izvleči. Ali kako se prestraši, zagledati pismo svojega očeta, ki so ga njemu pisali. Trepetaje ga razpečati in bere:

Malopridni sin!

„Pošljem ti dve sto tolarjev, in se nadjam, da te bode moja dobrota spreobernila. Tvoja mati toči zavoljo tebe vsak dan grenke srage. Njen brat (tvoj ujec), kteri te je še otročička tolikokrat pestoval, nas je obiskal. Ker te pa od tvojega šestega leta ni vidil, me je prosil, njemu denarje dati, da ti jih izroči in te še enkrat vidi. On misli tebi, tvojim bratom in sestricam vse svoje premoženje zapustiti. Spoštuj ga kot očeta, in mu prijazno postreži. — Zdaj se pa boljše obnašaj, in mi sopeset veselje delaj. Oteri tudi pobožni materi solze, ki jih zavoljo tvojega nepridnega vedenja preliva.“ —

Te besede prebravši, je obupal. Vest, ki jo je bil ponoči omamil, se je zdaj zbudila in ga neizrečeno pekla. Očetova dobrota je njegovo serce presunila in omečila; vest pa mu je očitala, da tolike dobrote ni vreden, da je svojemu uju in dobrotniku življenje vzal, da je gerd razbojnik. — —

Kmalo potem so najdlji zraven ujca tudi milovanja vrednega Vladimirja brez duše v truplu. Pamet se mu je bila zmešala, in kaj žalostnega da je potem storil, si lahko mislite.

Poslovenil J. N.

Slepi Juri.

Juri Justin, Kraljev, zdaj sploh „slepi Juri“ imenovan je bil, kakor mi je sam pravil, pred 39 leti na Ber-

dih v Radolški fari na Gorenškem rojen, in je sin kmetiskih staršev. Tri leta star, je bil dobil revež tako hudo koze ali osepenice, da je oslepel. Nikdar ni več vidil belega dneva, rumenega solnca. Voditi ga je bilo treba. Ker je pa Bog našemu Jurju posebno dobro glavico dal, in ker mu je vendar toliko vida ostalo, da se mu proti solncu obrnjenemu nekoliko blišči, je začel še majhen fantiček sam okoli hoditi, in je vselej srečno domu prišel.

Do mladih ptičic je imel kaj veliko veselje, in se je prederzoval, celó na drevje po mladiče plezati, kjer jih je slišal čivkati. Enkrat je bil z visokega drevesa padel, pa ga je vendar Bog nesreče ovaroval.

Ko je bil še majhen, ga je glasba ali muzika neskončno veselila, in toraj ga je tudi lepo petje zlo mikalo. Dvanajst let staremu kupijo oče, da bi se kratkočasil, nove citre. Juri, dasiravno slep, se nauči sam v kratkem času tako izverstno citrati, da ga je bilo le veselje poslušati.

Kako dobre glave da je Juri za muziko, spričuje pa še bolj to, da se je 22 let star samotež celó orglati naučil. Hodil je na kór mehe vleč. Orglar ga je samega na koru puščal. Naš Juri, ki se je v prazni cerkvi dolgočasil, sede enkrat k orglam in začne poskušati, se nekoliko po svojih citrah ravna. Že prvič jo precej dobro pogodi.

Veselja si kupi od nekega tesarja v Bledu glasovir ali klavir, in se navadi na njem kmalo vbirati *) in igrati, tako, da se je upal pri očitni službi božji orglati.

Leta 1834 dobí orglarjevo službo ob nedeljah v Podbrezju, kjer so bili tisto dobo slavni gospod Pirc, ki zdaj v Ameriki katolško vero oznanujejo, za fajmoštra. Juri je imel do cerkve dve uri hodá. Peš brez vodnika je hodil; pa nikoli ni pravega pota zgrešil. Še potekej je včasi, kedar se mu je mudilo.

Pozneje je hodil za 30 fl. na leto tudi v farno cerkev v Gradu orglat, kjer je te umetnosti za hrano in stanovanje tudi kerčmarja Petrana učil.

*) Vbirati namesto: štirati.

1839ga leta je pa dobil orglarjevo službo v Kamnigobčju in čez 4 leta v Radolici. Kasneje je hodil, ker zna tudi lepo péti, gospodo na rajsko Bleško jezero s svojim mičnim glasom razveseljevat. Lepo petje mu je čez vsé.

Pred petimi leti mu je omislil neki domoljub in toraj prijatelj domačih sladkih pesem lepo plunko ali harpo. Juri začne strune prebirati, in se loti kmalo tudi na njo prav dobro brenkati. Ravno tisti gospod ga povabi, Ljubljanski gospodi glasovirje vbirat hoditi. Juri vboga in zasluži v Ljubljani valje prvič 23 fl. — Zdaj pa Juri v Ljubljani stanuje, in si samo s tim živež služi, da po mestu glasovirje vbira, in pa v cerkvici Ljubljanske bolnišnice na Dunajski cesti orgla.

Po Ljubljani hodi s palico v roki brez vodnika po mestu tako moško, kakor da bi popolnoma vidil, samo da precej visoko noge vzdiguje, da se nebi spotaknil. Ko sim ga prvič po Ljubljanskim mestu samega stopati vidil, se mu nisim mogel prečuditi. Sledil sim mu in gledal, če bo-
de zašel, pa ne. Pelji ga le enkrat v kakšno hišo, vselej jo bode najdel.

Juri je srednje, jeklene postave, po kozah malo pikastega obraza, se po kmetiški pa snažno nosi, je zmiraj vesel, in rad kako smešno pové, še rajši pa sliši, vendar le poštenega kaj; zakaj pobožen je in blagega serca. Sluh, potip, dih in okus mu nadomestujejo vid. Tipaje spoznava denarje in druge reči; po glasu in po hoji spozna človeka; po dihu in okusu jedi.

J. Navratil.

Kaj so porote? kaj porotniki?

„Porote“ so očitne sodbe za hudodelnike, pri kterih cesarski sodniki le kazen določijo, če je treba; ali je zatoženec hudodelstva kriv ali ne, pa popred priseženi možje zgoli po svoji vesti razsodijo. In ravno tem prisežencem se pravi „porotniki.“ Ne le gospodje, ampak tudi kmetje so po postavi lahko porotniki. Toda bolj ko je kdo, učen zraven pa pošten, boljši porotnik jé.

Tudi vi, predragi mladenči! bódete morebiti ked-
porotniki; marljivo se tedaj učite, in si um bistríte, da
bódete svojega bližnega módro in pravično sodili, ki je
bil tako nesrečen, da se je hudobiji vdal. Ni eno, ali po-
rotniki rečejo: je kriv, ali ni kriv. — Ako rečejo, da
je, ga čaka ostra kazen — ječa ali celo smert. Treba je
tedaj dobro prevdariti, da se nedolžni ne obsodi, krivi ne
sprosti. Tega pa ne more vselej, kdor vsaj poglobitnih
postav svoje države ne pozná. Kako jih naj pa pozná, če
ne zna pisati in brati? — Zdaj se vse postave tudi v na-
šem milem jeziku na svetlo dajejo. Pridno se tedaj učiti
preserčni mladenči! najpred njega gladko brati in pisati,
potem še le se vadite tudi drugih potrebnih jezikov po
modrem našem prégovoru: Kolikor jezikov znaš, to-
liko ljudi veljaš.

Besedi „porota“ in „porotnik“ ste nadalje ravno ti-
stega korena kot „rotiti“, „zarotiti se (Bogu).“ Vmerle
ste bile, kot porotne sodbe naših sprednikov; zdaj pa ste
ž njimi sôpet oživele.

Kratka slovnica slovenskega jezika.

§. 35. Predlog.

(Nadalje.)

Predlog je beseda, ktera pové v kakšni razmeri sô
imena med seboj; n. p. mavra v zraku nad nami plava.
Na Boga in pravico se zanašaj.

Predlogi hočejo posebne sklone za ali pred seboj
imeti; ueki samo po enega, neki po dva ali po tri.

Predlogi so dvoji: 1. neločljivi t. j. taki, ki po-
men izgubé, če jih od besede ločiš, kot: pre-, pro-, vz-,
(v-); n. p. pre-hvaliti, pro-dati, vz-digniti. 2. ločljivi,
to so taki, ki tudi sami za se kaj pomenijo, kot: do-, iz-,
nad, ob itd.; n. p. došteti, izreči, nastaviti, obseči.

II. sklon imajo: brez, do, iz, izmed, kraj, obkraj,
króg, (okróg, okóli, mimo), mémo, namesto, nazóči, obstran,
(zastran), od, poleg, posred, prék ali vprek, razun, ispod,

ispred, sred, štric ali vštric, verh, vpričo, zarad, zastran.
zavóljo, zbog, znad, zráven, zrávno, zverh.

III. sklon imajo: k (k'); proti; naproti, nasproti;
(stojita vedno za sklonom); n. p. nesreči naproti gre; voj-
ska vojski nasproti.

IV. sklon dobivajo: čez, (krez), raz, raz (s) konja
stopiti; skoz, skozi.

V. sklon dobivajo: pri (per) in o; o božiču.

VI. sklon dobivajo: z (s, so, ž); n. p. z Bogom; z
nami; s teboj, ž njivo itd.

(Dalje sledi.)

Danica.

Zlata danica na nebu zasije,
Mladega dneva oznani nam vir,
Brate sestričice s svitom ovije,
Z luči bleščobo razjasni krog mir. *)

V novo življenje že vstaja narava,
'Z temnega spanja prebudil jo Bog;
Tičik spevaje po zraku že plava
Dviga prot' boginji vsih se neslog. **)

„Dolgo še sij mi o zvezdica zlata,
„Vodi 'z temnote na pravo me pot;
„Kaži zlaté mi še solnea ti vrata
„Varuj zatona me ino neslog.

J. Radonič. *)**

Kakó človeku pomagati, ki se obesi?

Ako se človeku, kar ne daj Bog, pamet tako zmeša
da se obesi; ondaj je treba takega siromaka, če je moč,
berž berž toliko prizdigniti, da več ne visi, nato pa
verv odrezati, da ga ne zaduši. Če nesrečnik na visokem
visi, se móra to varno zgoditi, da se ne vbije. Potem ga
je treba na zdravo sapo, v nevarnosti v posteljo spraviti

**) Nesloga ali nezlo-
velja tudi tukaj. —
nesmica

in spešno po zdravnika iti ali poslati, da ga oživi, ako se ni še popolnoma zadušil, in modro ozdravi, ako je vrniti hudo otekel. To je dolžan vsak človek iz ljubezni do svojega bližnega storiti.

Smešnici.

„Zapovednik!“ zakliče neki mornar, „ali je kakošna reč zgubljena, če vemo kje je?“ — „Ni ne zgubljena, tepec!“ odgovori zapovednik ladije. „Le tiho bodite; za vašo srebarno kupico, ki mi je ravno zdaj iz rok padla, pravi mornar, vem kje je, — tukaj doli — v morju!“ —

Pri neki hiši so bili sosedu ovco ukradli, zaklali in pojedli. Otrokam so prepovedali k sosedovim hoditi, da bi se ne zvedlo. Ko so potem sosedovi klicali otroke, da bi kaj k njim šli, ti odgovorijo: „Ne gremo k vam, bi zblebsnili, da smo vašo ovco snedli.“ — P.

Zastavica.

Zložil Pug . . .

Vsaki dan me potrebuješ,
Te krepčam in poživim;
Pervo čerko mi odvzemi,
Bolečine ti storim.

Vsanka. Hrana — vana.

Novice za mlade ljudi.

24. dan preteklega mesca so se v Št. Vidu zvnaj Ptuja na Štajarskem na usnjarjevem dvorišču otroci z žveplenimi klinčki igrali, in eden družega prašaje: ali bi se ta slama vžgala? so celo kopico zažgali, da je vse poslopje, več sto centov čresla in veliko drugih reči zgorelo. Škoda znese več jezér goldinarjev. — Otroci! ne igrajte se s tako nevarnimi rečmi.

Opomba.

1. V poprejšnjem listu je zavoljo slabega posnetka za popravek nekoliko tiskarskih pomot ostalo, ki so pa tako očite, da jih vsak lahko popravi.

2. Zavoljo posebnih okolštin nismo mogli danes povabila na naročilo „Vedeža“ za drugo leto še natisniti. Drugi pot.